

complex analysis in relation to determination of development directions, external and internal environment researching. The strategy development is impossible without mission and aims definition of further development, determination of alternative variants of strategy, exposure of mechanisms of adjusting and estimation criteria.

References.

1. Gubeni Y. Strategic directions of agriculture development of Ukraine / Y. Gubeni // Economy of agribusiness - 2006. - №11. - P. 18-27.

2. Shestopal O. The theoretical- methodological framework (new paradigm) and constituents of the National program of industrial horticulture advancement of Ukraine: macrosectoral aspect: monograph / O. Shestopal, P. Kondratenko, L. Barabash. - K.: NNC IAE, 2008. – 140 p.

***Анотація.** Розроблено модель формування та реалізації стратегії розвитку ринку продукції садівництва, що ґрунтується на визначенні цілей, завдань, сценаріїв та пріоритетних напрямів, механізмів їх реалізації та критеріїв оцінки з урахуванням потенційних можливостей галузі. Складено SWOT-аналіз ринку продукції садівництва України.*

***Ключові слова.** SWOT-аналіз, парадигма, концепція, стратегія розвитку ринку*

УДК 338.439

Арестенко Т.В., к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

Арестенко В.В., к.е.н, ст. викладач

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

***Анотація:** В статті розглядаються внутрішні та зовнішні чинники впливу на формування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств; визначено місце державної підтримки у процесі здобуття конкурентних переваг*

***Ключові слова:** конкурентоспроможність, конкурентні переваги, державна підтримка, бюджетні дотації*

Постановка проблеми. Тривала криза всієї вітчизняної економіки безпосередньо пов'язана з проблемами її аграрної сфери. Реформування цієї

галузі, направлене на зміну форм власності і господарювання, не принесло очікуваних результатів. Формування багатоукладної економіки повинне було створити конкурентне середовище сільськогосподарським підприємствам з метою підвищення їх конкурентоспроможності та ефективності галузі. Проте при практичній відсутності державної підтримки і збільшенні долі імпортової продукції ця політика привела до негативних результатів. Різко скоротилися обсяги виробництва, знизилася його ефективність та конкурентоспроможність підприємств і галузі в цілому [6].

Тому підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств належить до пріоритетних та найбільш проблемних завдань національної економіки. Особлива увага при цьому належить забезпеченню збалансованого поєднання державного регулювання та підприємницької ініціативи, удосконаленню організаційно – економічного механізму господарювання; врахуванню міжнародних норм і стандартів виробництва у зв'язку із членством у СОТ; узгодженню державних, регіональних та місцевих умов і потреб щодо конкурентоспроможності – створенню належної ринкової інфраструктури, підвищенню ефективності операційної діяльності аграрних підприємств та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств досліджували відомі українські та зарубіжні економісти: О. Гудзинський, С. Кваша, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мармуль, П. Саблук, Н.Тарнавська, Л. Худолій, О. Шпичак, М. Портер, П. Друкер, Ф. Котлер. В їх працях всебічно розглянуті проблеми формування конкурентного середовища і конкурентних відносин, стратегії розвитку підприємств у тому або іншому конкурентному середовищі. Проте питання державної підтримки товаровиробників у підвищенні конкурентоспроможності з урахуванням регіональних особливостей функціонування аграрних підприємств висвітлені недостатньо. Це зумовило актуальність та вибір теми дослідження [6].

Постановка завдання. Аналіз рівня державної підтримки товаровиробників Запорізької області у 2008-2011 роках та визначення її впливу на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. В останній час в Україні почали створюватися більш привабливі умови для формування конкурентоспроможного сільського господарства, яке довгий час знаходилося у складному стані в результаті вищевказаних причин. Реалізація запропонованих національних проектів в сільськогосподарській сфері сприяє розвитку рослинництва і тваринництва, впровадженню сучасного обладнання і технологій, підвищенню якості життя на селі. При цьому все ж залишається немало обставин, які стримують зростання конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору економіки.

Регіональні сільськогосподарські підприємства, що знаходяться в прямій залежності від зовнішніх чинників, стикаються з проблемами, характерними для вітчизняного сільського господарства в цілому, і які приводять до банкрутства і ліквідації підприємств. В Запорізькій області за останні п'ять років спостерігається позитивна в цьому плані тенденція - чисельність великих і середніх сільськогосподарських підприємств збільшилася з 492 до 556 суб'єктів. Це у свою чергу позитивно впливає на розвиток сільського господарства регіону, оскільки збільшення кількості економічних суб'єктів господарювання та їх розміру призводить до росту обсягів виробництва сільськогосподарської продукції [4, 5].

Але при цьому існує багато проблем при функціонуванні даних підприємств, які носять багатобічний характер – вони є результатом дії як і неудоконаленої системи управління підприємством, тобто внутрішньої системи, так і зовнішніх факторів. Для створення сприятливого середовища для управління конкурентоспроможністю даних суб'єктів господарювання першочерговим завданням є усунення зовнішніх перешкод.

Сільськогосподарська галузь у силу своєї специфіки не в змозі ефективно функціонувати без державної підтримки вітчизняних

товаровиробників на рівні нормативно – законодавчого забезпечення, яка в силу вказаного виступає базою для її розвитку; без бюджетної підтримки; без розумної цінової політики на продовольчі товари; без фінансово – кредитного забезпечення та податкового регулювання основної діяльності й аграрної інфраструктури; без стандартизації якості сировини та готової продукції; без моніторингу аграрного ринку та відповідних маркетингових стратегій підвищення конкурентоспроможності.

На жаль, за останні 4 роки спостерігається суттєве погіршення державної підтримки, рівень субсидування сільськогосподарських підприємств залишається на рівні, недостатньому для підвищення конкурентоспроможності галузі. Так у 2011 році сільськогосподарськими підприємствами в цілому по Україні було одержано 4327,9 млн. грн. коштів державної підтримки, що на 18,4% менше, ніж у 2008 році. Питома вага бюджетних дотацій склала при цьому 16,8%, або в абсолютному значенні 729,3 млн. грн.; податку на додану вартість – 83,2%, або відповідно 3598,6 млн. грн. В порівнянні з 2008 роком бюджетні дотації скоротилися на 75,9% (у 2008 році вони склали 3022,4 млн. грн.); сума коштів, отриманих за рахунок податку на додану вартість, навпаки зросла на 57,5% (у 2008 році вона складала 2284,3 млн. грн.).

При цьому кількість прибуткових сільськогосподарських підприємств у 2008 році складала 71% і, відповідно, збиткових – 29%, а у 2011 році це співвідношення змінилося в позитивний бік – кількість прибуткових господарств збільшилася на 12,4% і склала 83,4%, а збиткових навпаки – зменшилася до 16,6%. Рівень рентабельності операційної діяльності склав 24,2%, що більше, ніж у 2008 році на 11,1%.

У Запорізькій області спостерігається аналогічна ситуація. Сільськогосподарські підприємства області отримали коштів за рахунок бюджетних дотацій у 2011 році у 9,3 рази менше, ніж у 2008 році, що складає відповідно 10680,2 тис. грн. проти 99600,5 тис. грн. При цьому 17,5% цих коштів призначалися для підтримки виробництва продукції рослинництва, 22,0% - тваринництва, а 60,5% - інших напрямів. У 2008 році розподіл

бюджетних дотацій здійснювався інакше: 30,8% підтримка рослинництва, 33,2% - тваринництва, 36,0% - інших напрямів діяльності. Коштів за рахунок податку на додану вартість у 2011 році було отримано значно більше, ніж у 2008 році, а саме 230226,4 тис. грн.. проти 120134,4 тис. грн., тобто у 1,9 рази.

Питома вага прибуткових господарств у 2011 році в порівнянні з 2008 роком збільшилася на 12,3% і склала 87,4%; збиткових – відповідно зменшилася, що відповідає 12,6%. Рівень рентабельності зріс на 2,8% і склав 28,3%.

Стратегічно важливими і найбільш прибутковими культурами для даної зони є соняшник – рівень рентабельності якого склав у 2011 році 61,5% та зернові – 22,6%, що вище, ніж у 2008 році відповідно на 37,1 та 3,4%. Галузь тваринництва в області майже повністю збиткова, за виключенням виробництва свиней на м'ясо, рівень прибутковості якого склав 6,8% та молока – 6,7%. Причому, якщо виробництво та реалізація молока стало вигідним – у 2008 році рівень його збитковості складав 7,7%, то рентабельність виробництва і реалізації м'яса за аналізований період зменшилася на 10,6%.

На виробництво вказаних культур у 2011 році не було виділено бюджетних дотацій зовсім на відміну від 2008 року, коли їх питома вага на озимі та ярі зернові та зернобобові складала 86,7% в загальній сумі дотацій по рослинництву, що відповідає 26589 тис. грн. Але при цьому, як показує вище проведений аналіз, рентабельність їх виробництва зростає, що не можна сказати про продукцію тваринництва.

Розмір державної підтримки розвитку тваринництва по Запорізькій області значно погіршився. Бюджетні дотації скоротилися у 14,1 рази і склали в цілому по тваринництву 2349,9 тис. грн., в тому числі за ВРХ у 2011 році дотації не виділялися; за свиней виділено 749,9 тис. грн. проти 27033,7 тис. грн.. у 2008 році; за птицю всіх видів 1020,0 тис. грн., що на 31,5% менше, ніж у 2008 році; за молоко дотації не надавалися у 2011 році.

За рахунок податку на додану вартість у 2011 році було отримано 19799,5 тис. грн. на підтримку розвитку тваринництва в сільськогосподарських

підприємствах Запорізької області, що складає 34,2% від рівня 2008 року, в тому числі питома вага ПДВ за ВРХ складає при цьому 3,5%, за свиней – 28,4%, за птицю всіх видів – 53,4%, за молоко – 4,3% [4, 5].

Крім того, потрібно відзначити, що більшість субсидій, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам, носять компенсаційний характер і надаються після здійснення ними платежів. Враховуючи низький рівень платоспроможності сільськогосподарських підприємств, подібні умови надання державної підтримки значно ускладнюють роботу, що потребує перегляду.

Висновки. Таким чином, з урахуванням результатів проведеного вище аналізу можна зробити висновок, що передусім державної підтримки потребує продукція, виробництво якої є не вигідним (маловигідним) для виробників. Без переглядання підходів до державної підтримки, в першу чергу галузі тваринництва, вивести виробництво більшості видів продукції цієї галузі із збиткових і перевести в категорію конкурентоспроможних, підвищити при цьому конкурентний статус підприємств, що їх виробляють, на даному етапі неможливо - потрібні додаткові бюджетні дотації в тваринництво через прямі виплати аграріям.

Література

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. № 1877-IV (Редакція станом на 01.01.2013).
2. Ботвіна Н.О. Засоби державної підтримки конкурентоспроможності агропромислового виробництва /Н.О. Ботвіна // Вісник аграр. науки Причорномор'я. - Спец. випуск 2(45). - Миколаїв, 2008. - С. 76 - 82.
3. Гуторова И.В. Влияние государственной поддержки на конкурентоспособность сельскохозяйственных предприятий / И.В. Гуторова // Инновационная экономика. — 2010. — № 2 [16]. — С. 263-269.
4. Статистичний бюлетень "Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2008 рік" . – К.: Державний комітет статистики України, 2009. – 76 с.

5. Статистичний бюлетень "Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2011 рік". – К.: Державний комітет статистики України, 2012. – 88 с.

6. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика / Н.П. Тарнавська ; Тернопільський економічний ун-т. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.

***Abstract.** Improving competitiveness of the agricultural enterprises belongs to the most and priority tasks of the national economy development. Main attention is owned by ensuring a balance of state regulation and entrepreneurial initiatives, harmonize of national, regional and local conditions for competitiveness improvement. Agricultural sector in modern economic conditions by its nature does not have possibility to function effectively without government support of domestic producers. It has to be activated at the level of normative - legal support to be base for development of agricultural economic.*

***Statement of the article** is analysis of the degree of government support producers at Zaporozhye region in 2008-2011 years, and the determination of its impact on the competitiveness of the agricultural enterprises.*

***The results of the study.** There is a significant deterioration of the state support of agricultural enterprises in Ukraine and at the Zaporozhye region over the last 4 years. The level of subsidy remains low and does not enough for competitiveness improvement in agricultural enterprises. Government support volume decreased sharply in several times. The main decrease occurred in the livestock. And the share of government support is 16% from all actives.*

***Conclusions.** The government support of agricultural enterprises should to direct for nonprofit or low profit production. At the first, it has to be in livestock. It should phase out nonprofit types of production to competitiveness level. Without direct government support is impossible to improve competitiveness advantage of enterprises. Government should to give advantage to additional direct payments before profit tax refund.*

УДК: 338.43:636.4

Аюбов Р.А.
молодший науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЗАГАЛЬНОЇ ОЦІНКИ СТАНУ РОЗВИТКУ СВИНАРСТВА

***Анотація.** У статті розглядаються методичні підходи загальної оцінки стану розвитку свинарства.*

***Ключові слова:** розвиток свинарства, компонента розвитку, споживчий розвиток свинарства, інвестиції.*